

ZAKLJUČNO POROČILO

O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

REPUBLIKA SLOVENIJA
NOSILEC JAVNEGA POBLASTILA
JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE, LJUBLJANA 3

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Prejeto: 22-04-2008	Sig. z.: OK
	Pril.:
Šifra zadave: 03113-259/2008	Vrednost:

2. Šifra projekta:

V5-0208

3. Naslov projekta:

Učinkovitost, konkurenca in ovire v tržnih storitvah

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Učinkovitost, konkurenca in ovire v tržnih storitvah

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Efficiency, competition and barriers in market services

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

Tržne storitve, konkurenca, učinkovitost, zakonodajne in administrativne ovire v tržnih storitvah

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

Market services, competition, efficiency, legislative and administrative barriers in market services

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Univerza v Ljubljani (Fakulteta za družbene vede)

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

Fakulteta za družbene vede

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za gospodarstvo

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

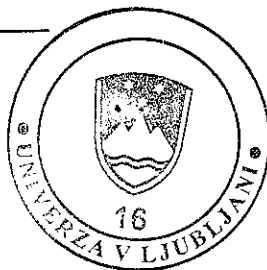
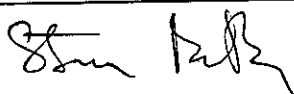
2880

Metka Stare

Datum: 14.4.2008

Podpis vodje projekta:

Metka Stare

Podpis in žig izvajalca:

REKTORICA UL
PROF. DR. ANDREJA KOCIJANČIČ
PO POOBLASTILJU
DEKAN FDV
PROF. DR. ANTON GRIZOLD

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

a) v celoti

b) delno

c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

a) da

b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Izhodišča in program dela

Strateški razvojni dokumenti in spremljajoče analize, ki so bile pripravljene v preteklih letih ugotavljajo, da storitveni sektor v Sloveniji, kljub napredku, precej zaostaja za stanjem v EU, zlasti kar zadeva na znanju temelječe tržne storitve (Strategija razvoja, 2005, Poročilo o razvoju, 2006 in 2007). Ugotovljeno je tudi, da je konkurenčnost slovenskih storitvenih dejavnosti na zunanjih trgih šibka in da ne kaže tendenc hitrejšega izboljševanja. Osnovni namen projekta je bil, da prispeva k boljšemu poznavanju vzrokov, ki hromijo hitrejši napredek v razvoju in učinkovitosti tržnih storitev, saj je bilo to področje doslej nezadostno obravnavano in raziskano. Še posebej to velja za ugotavljanje regulativnih, administrativnih in drugih ovir za konkurenco na slovenskem trgu storitev. V tem okviru so bili cilji raziskave naslednji:

- oceniti trende v razvoju nefinančnih tržnih storitev po letu 2000 v primerjavi z državami EU in analizirati napredek v posameznih skupinah nefinančnih tržnih storitev glede učinkovitosti in stopnje konkurence;
- na podlagi vprašalnika identificirati in analizirati ovire, ki omejujejo konkurenco med ponudniki nefinančnih tržnih storitev in s tem hromijo enega temeljnih vzvodov za povečanje inovativnosti in učinkovitosti teh storitev; rezultati analize so lahko zelo relevantni z vidika oblikovanja ukrepov za zmanjšanje teh ovir;
- na podlagi analize ovir za ustanavljanje in opravljanje storitev na slovenskem trgu prispevati podlage za učinkovito uveljavljanje Direktive o storitvah na notranjem trgu.

Raziskava je v prvem delu temeljila na empirični analizi kazalcev učinkovitosti posameznih skupin tržnih storitev v obdobju po letu 2000 ter njihovi primerjavi s kazalci za države EU. Pri tem smo se zaradi posebnosti finančnih storitev osredotočili na nefinančne tržne storitve. V nadaljevanju smo analizirali tržno strukturo na podlagi podatkov o gibanju števila podjetij v posameznih skupinah nefinančnih tržnih storitev in ocenili trende v konkurenci s pomočjo izračuna Hirschman-Herfindahlovega indeksa (HHI) koncentracije. Osrednji del raziskave je bil namenjen proučevanju ovir za konkurenco na trgih nefinančnih tržnih storitev. Pri tem smo se osredotočili na identifikacijo in analizo ovir za ustanavljanje in opravljanje storitev v Sloveniji, ki smo jo opravili na podlagi vprašalnika poslanega združenjem in podjetjem na področju nefinančnih tržnih storitev. Vprašalnik smo oblikovali po vzoru ankete o ovirah na področju storitev v EU, ki jo je pripravila Evropska komisija v letu 2002 in ga nadgradili z vprašanji relevantnimi za Ministrstvo za gospodarstvo v luči priprav na uresničevanje Direktive o storitvah.

Najpomembnejše ugotovitve projekta so:

- Slovenija je v tradicionalnih tržnih storitvah skoraj dosegla raven povprečja EU glede deleža v dodani vrednosti, največji zaostanek pa ostaja na področju na znanju temelječih

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

tržnih storitev, ne samo kar zadeva njihov delež v dodani vrednosti, temveč tudi glede učinkovitosti in donosnosti teh storitev. Čeprav se splošna raven koncentracije v nefinančnih tržnih storitvah postopoma znižuje, so gibanja števila podjetij ter koncentracije v posameznih panogah nefinančnih tržnih storitev neugodna z vidika povečevanja konkurence po letu 2000: zabeleženo je skokovito povečanje stopnje koncentracije v delu trgovine na drobno; v nekaterih mrežnih storitvenih dejavnosti (npr. telekomunikacije, pošta, železniški in zračni promet), za katere je visoka stopnja koncentracije glede na naravo dejavnosti sicer pričakovana, je uvajanje konkurence zelo počasno, kar ne vzpodbuja inovacijske aktivnosti v storitvah; v nekaterih panogah, kjer je bila nizka stopnja koncentracije leta 2000 bolj posledica nerazvitosti kot pa konkurenčnih pogojev v panogi, se je koncentracija zviševala vse do leta 2005, potem je začela upadati (predvsem nekatere panoge v nepremičninski dejavnosti in poslovnih storitvah). Zaradi dinamičnih sprememb na trgih posameznih storitev je potrebno gibanja v koncentraciji in tržni strukturi spremljati na dolgoročni osnovi.

- Iz analize odgovorov na vprašalnik o ovirah za ustanavljanje in opravljanje storitev na slovenskem trgu je razvidno, da glavne ovire za konkurenco na trgih storitev niso več toliko v zakonih, ampak v podzakonskih aktih ter v postopkih njihovega izvrševanja kot tudi v omejitvah, ki jih izvajajo lokalne skupnosti in javna podjetja na lokalnem nivoju. Čeprav se čas za ustanovitev podjetja v Sloveniji skrajšuje in postopki poenostavljajo, je ta še vedno predolg v primerjavi z drugimi državami, postopki sodne prakse pa dodatno podaljšujejo čas potreben za zagon podjetja. Hkrati so marsikje prisotni birokratski postopki, ki so dolgotrajni zlasti pri pridobivanju posameznih dovoljenj, kar najbolj prizadene mala in srednja podjetja, ki prevladujejo v nefinančnih tržnih storitvah.

- Pri opravljanju storitev obstajajo razlike med ovirami, ki prizadenejo posamezne storitvene dejavnosti, vendar pa podjetja v skoraj vseh dejavnostih izpostavljajo probleme v zvezi z zaposlovanjem, še posebej tujcev, ki otežujejo opravljanje storitev ter nedorečenost zakonov in podzakonskih aktov glede različnih postopkov, ki trajajo predolgo. Ocenjujemo, da je za večino storitvenih dejavnosti, kjer smo pridobili zadostno število odgovorov, značilna nižja raven intenzivnosti ovir. V manjšo skupino z več ovirami so poleg telekomunikacijske dejavnosti uvrščene profesionalne storitve, ki jih opravljajo regulirani poklici, kot npr. farmacevti, in inženirji ter projektanti, kar ne preseneča glede na ugotovitve mednarodnih študij o visokih ovirah na področju profesionalnih storitev.

- Proučevanje ovir na trgih storitev predstavlja spremljanje dinamičnega procesa, ki se vseskozi spreminja in zato lahko v določenem trenutku podaja samo prerez trenutnega stanja. Tudi analiza, ki smo jo predstavili ima takšen značaj, saj se stanje na področju ovir na trgih storitev spreminja in se je spremenilo tudi od zaključka anketiranja (oktober 2007). Slovenija zmanjšuje regulacijo storitev in znižuje ovire za konkurenco v nefinančnih tržnih storitvah, čeprav so te v mnogih segmentih še vedno relativno visoke. Potrebno je njihovo nadaljnje zmanjševanje, saj študije ugotavljajo, da so negativni učinki regulacije domačega trga večji za male kot za velike države.

- Poleg ovir na trgih storitev k učinkoviti konkurenci na trgih prispeva tudi ustrezno delovanje institucionalnih akterjev. V Sloveniji še ni v zadostni meri prišlo do okrepitve veljave in nadzora s strani politike konkurence, ki lahko znatno prispeva k učinkovitosti konkurence med ponudniki storitev. Tudi zagotavljanje javnega interesa, ki se pogosto

postavlja kot razlog bolj intenzivnega reguliranja določenih storitev, je potrebno uveljavljati tako z uvajanjem standardov kakovosti storitev kot z boljšim nadzorom kakovosti storitev. Profesionalna združenja lahko pri tem odigrajo pomembnejšo vlogo, ključna pa je okrepljena in bolj aktivno delovanje Urada za varstvo konkurence in sektorskih regulatorjev, ki so v sodobnih gospodarstvih osnovni akterji zagotavljanja učinkovite konkurence na trgih.

Ugotovitve glede razvitosti, učinkovitosti, ravni konkurence in intenzivnosti ovir v nefinančnih tržnih storitvah v Sloveniji, ki so rezultat projekta, dajejo dobro izhodišče v smeri bolj poglobljenega in sistematičnega pristopa na teh področjih. Raziskava je ustrezno umeščena tudi v evropski kontekst in se časovno ujema z akcijami in analizami Evropske komisije glede delovanja enotnega trga na ravni EU. Naša raziskava predlaga usmeritve za nadaljnje raziskave predvsem na naslednjih področjih: poglobljena analiza dejavnikov konkurenčnosti tržnih storitev na podlagi starih in novih indikatorjev (produktivnost, inovativna dejavnost, odprtost in konkurenčnost na zunanjih trgih, cenovna gibanja, zadovoljstvo potrošnikov); merjenje in stalno spremljanje vplivov različnih ovir na trgih posameznih storitev na učinkovitost teh storitev in celotnega gospodarstva; pri tem je potrebno posebno pozornost nameniti storitvam, kjer je zabeležena največja intenzivnost ovir; spremljanje učinkov izvajanja Direktive o storitvah na notranjem trgu; zaradi večje transparentnosti in boljše primerljivosti ocen za Slovenijo z drugimi državami EU bi bilo priporočljivo, da se izvajalci takšnih raziskav v čim večji možni meri vključijo v mednarodne projekte v okviru EU, OECD in drugih organizacij, kar bi morali podpreti tudi načrtovalci raziskav v okviru posameznih ministrstev.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvo, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
  - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
  - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredu znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so neposredni rezultati vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Glede na doslej nezadostno raziskanost področja nefinančnih tržnih storitev v Sloveniji, ki predstavljajo enega ključnih dejavnikov povečevanja učinkovitosti sodobnih gospodarstev, daje raziskovalni projekt naslednje neposredne rezultate:

- a) Izboljšanje poznavanja problematike učinkovitosti in konkurence v nefinančnih tržnih storitev v Sloveniji na podlagi primarnih in sekundarnih virov, zlasti kar zadeva:
- stanje in trende v produktivnosti in donosnosti po letu 2000 (na podlagi podatkov nacionalnih računov in strukturnih statistik) in oceno zaostanka Slovenije v posameznih vrstah nefinančnih tržnih storitev v Sloveniji glede na EU;
  - gibanja v koncentraciji in tržni strukturi nefinančnih tržnih storitev (podrazredi SKD na 5 cifer), ki omogočajo oceno ravni konkurence;
  - identifikacijo ovir za ustanovitev in opravljanje nefinančnih tržnih storitev na slovenskem trgu na podlagi posebej pripravljenega vprašalnika;
  - analizo ovir za konkurenco na trgih posameznih nefinančnih tržnih storitev.

b) Obogatitev analitičnih podlag, ki lahko služijo v podporo pri oblikovanju ukrepov na področjih, ki jih je kot prioritete izpostavila Strategija razvoja Slovenije (SRS, 2005) v povezavi s povečanjem konkurenčnosti storitev in hitrejšo rastjo na znanju temelječih storitev; po drugi strani rezultati projekta lahko služijo kot strokovna podlaga in podpora v pripravah na uresničevanje Direktive o storitvah na notranjem trgu, zlasti v procesu pregleda zakonodaje (screeninga), ki ga morajo članice zaključiti do konca leta 2008.

3.4. Kakšni so lahko dolgoročni rezultati vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Zgoraj omenjeni neposredni rezultati projekta so relevantni in imajo pomen tudi na daljši rok, saj se obdobje uresničevanja SRS zaključi leta šele 2013, prav tako pa bo tudi uresničevanje Direktive trajalo dalj časa. Analize opravljene v okviru projekta sicer predstavljajo osnovna izhodišča in temeljne ugotovitve glede učinkovitosti, konkurenčnosti in ovir v nefinančnih tržnih storitvah v Sloveniji, vendar hkrati nakazujejo potrebo in predlagajo smernice po sistematični in bolj poglobljeni obravnavi teh področij na podlagi podatkov in novih kazalcev za daljše časovno obdobje. Vprašanje nadaljnje analize ovir za konkurenco na storitvenih trgih je prav tako relevantno v procesih vključevanja Slovenije v OECD, ki razvija enotne podatkovne podlage za članice glede regulacije in na njihovi podlagi ocenjuje vpliv na učinkovitost storitev.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

Posamezna združenja GZS in druga strokovna združenja, ki so sodelovala v izpolnjevanju vprašalnika in tudi posamezna podjetja.

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

Glede na osredotočenej raziskave na ovire na slovenskem trgu storitev in kratko trajanje projekta (18 mesecev) ni bilo možnosti za sodelovanje s tujimi raziskovalnimi inštitucijami. Zaradi primerjave rezultatov bi bilo koristno sodelovati predvsem z raziskovalci iz drugih novih članic EU, ki prav tako kot Slovenija zaostajajo za proučevanjem omenjene problematike. Vendar po podatkih Evropske komisije - DG Internal Market and Services, ki nam je posredovala njihov vprašalnik o ovirah na trgih storitev, v začetku leta 2007 druge nove članice niso izvajale podobne raziskave, ki bi imela za cilj identificirati ovire za konkurenco na trgih storitev.

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

- Predstavitev referata "Transition, regulation and trade in services" na letni konferenci RESER 2006- Services, governance and public policies, Lisbon 2006 (M.Stare in A. Jaklič)
- Prispevki o konkurenčnosti slovenskih storitev na trgih EU v redni letni publikaciji UMAR Poročilo o razvoju 2007 in 2008 (M. Stare)
- Prispevki o menjavi storitev v Ekonomskem ogledalu UMAR, februar in september 2007
- Predstavitev osnovne vsebine projekta in osnutka vprašalnika za izvedbo ankete o ovirah na trgih storitev, Ministrstvo za gospodarstvo, 29. marec 2007 (M. Stare, S. Zupančič)
- Predstavitev nekaterih rezultatov projekta (M. Stare) v zvezi z učinkovitostjo in konkurenco v tržnih storitvah na znanstveni konferenci Zveze ekonomistov Slovenije 15.10.2007, Maribor.

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije. Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.